

Askanas, Kazimierz

Przyczynek do historii badań i zabezpieczeń skarpy płockiej

Notatki Płockie 27/4-113, 28-29

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W kwietniu lub maju 1945 r. młodzi pracownicy energetyki kochający sport uszyli sobie kostiumy sportowe. Weszli w skład pierwszego klubu sportowego w Płocku po wyzwoleniu Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych (TUR). Z tych kilkunastu piłkarzy-energetyków przypomnieć trzeba: Saturnina Brutta, Tadeusza Gruszczyńskiego, Mieczysława Dorobka, Jana Kalwasa, Józefa Kozłowskiego, Edwarda Rybickiego.

Wykonane prace w 1945 r. zespoliły ludzi i rozbudziły ambicję dalszej pożytecznej pracy nad rozbudową płockiej energetyki i elektryfikacji wsi.

26 stycznia 1947 r. w Radziwiu i Płocku odbyły się uroczystości związane z pełnym uruchomieniem Elektrowni Miejskiej i dwuletnią rocznicą jej pracy po zdewastowaniu przez okupanta.

Meldunek o tym, premierowi Edwardowi Osóbce-Morawskiemu, złożył bardzo zasłużony dla płockiej energetyki kierownik Elektrowni — Władysław Białkowski. O godzinie 10.15 Premier włączył trzeci turbozespół o mocy 3 000 kVA. Po południu, w sali kino-teatru „Przedwiośnie” podczas uroczystej akademii premier E. Osóbka-Morawski udekorował wyróżniających się energetyków „Medalem Zwycięstwa i Wolności”¹⁷.

PRZYPISY

- ¹ Praca zbiorowa „Problemy energetyki płockiej”, TNP 1978 r., str. 27/28.
- ² Praca zbiorowa: „Problemy energetyki płockiej”, TNP — 1978 r., str. 30.
- ³ Relacja ustna inż. Henryka Wodnickiego.
- ⁴ Oświadczenia: Mieczysława Fabirkiewicza, Franciszka Donarskiego, Feliksa Masajady.
- ⁵ Praca zbiorowa „Problemy energetyki płockiej”, TNP — 1978 r., str. 32.
- ⁶ Dokument w archiwum ZE Płock.
- ⁷ Dokumenty z archiwum 7E.
- ⁸ „Jedność” 27.VI.1945 r.

- ⁹ Mapa Zjednoczenia Energ. Okręgu Mazowieckiego — archiwum ZE Płock.
- ¹⁰ „Jedność” 22.VII.1945 r.
- ¹¹ „Jedność” 1.VIII.1945 r.
- ¹² Praca zbiorowa „Problemy energetyki płockiej”, TNP — 1978 r., str. 32.
- ¹³ „Jedność” 31.VIII.1945 r.
- ¹⁴ Relacje ustne pracowników ZE Płock: Józefa Dobrowolskiego, Mieczysława Fabirkiewicza.
- ¹⁵ „Jedność” z 31.X.1945 r.
- ¹⁶ „Jedność” z X.1945 r.
- ¹⁷ Zaproszenie na tę uroczystość w archiwum ZE Płock.

KAZIMIERZ ASKANAS

Przyczynę do historii badań i zabezpieczeń skarpy płockiej

Komitet Inżynierii Lądowej PAN sekcja mechaniki gruntów i skał oraz fundamentowania i Towarzystwo Naukowe Płockie zorganizowało z inicjatywy prof. dra hab. Kazimierza Thiela sesję poświęconą problematyce skarpy płockiej. Sesja odbyła się w dniach 24 i 25 września 1981 r. w sali konferencyjnej TNP, gromadząc ponad 120 naukowców, wśród nich także wybitnych uczonych polskich. Wcześniejsze doręczenie uczestnikom sesji publikacji zawierających referaty jedenastu autorów na temat stateczności i metod zabezpieczenia skarpy płockiej stanowiło ważne ułatwienie w prowadzonych obradach.

Ranga sesji i ocena jej znaczenia dla miasta podniesiona przez przewodniczących przy

otwarcu konferencji została podkreślona obecnością Wojewody Płockiego i Prezydenta miasta. Umieszczone wokół sali konferencyjnej, udokumentowane graficznie i analizą obliczeniową materiały uplastyczyły orientację w przedmiocie zagadnień stanowiących przedmiot sesji.

Po wygłoszeniu przygotowanych koreferatów, które wywołały ożywioną dyskusję zebrani jednogłośnie postanowili zwrócić się do TNP o wydanie drukiem wydawnictwa zwartej, zawierającego wyniki sesji w zakresie ustaleń teoretycznych, stanu obecnego, prognoz i projektów rozwiązań praktycznych.

W przededniu sesji została otwarta w sali używanej gościnnie Towarzystwu Naukowemu

przez Klub Międzynarodowej Prasy i Książki, zorganizowana przez TNP, a wykonana przez doc. dra hab. Lecha Wysokińskiego wystawa prac związanych ze skarpa.

Docent Wysokiński, zasłużony wieloletni badacz płockiej skarpy i autor cennych publikacji z zakresu geodezji inżynierskiej w przedmiocie zabezpieczeń przed osuwiskami, kryteriów dynamiki zbroczy i innych, zaprezentował na wystawie bogate materiały graficzne i obliczeniowe. Przedstawione plansze obrazowały ponad 20-letnie obserwacje procesów deformacji zbroczy, metodyki przewidywania przyszłych osuwisk i koncepcji zabezpieczenia skarpy.

Na otwarciu wystawy poza autorem znaczną grupą inżynierów oraz prof. dr hab. Zygmuntem Glazerem (UW) obecni byli Wojewoda Płocki i Wiceprezydent miasta oraz przedstawiciele TNP.

Poważna sesja i bardzo wysoko oceniona wystawa stanowią asumpt do zaznaczenia niezatartych jeszcze w pamięci starszych przedstawicieli żyjącego pokolenia faktów z dzieł badań nad problematyką skarpy płockiej. Jest to nawet w pewnej mierze obowiązkiem Towarzystwa Naukowego Płockiego, które stanowiło w mieście główną siłę inicjującą badania nad skarpa.

Problemem skarpy zajęto się już w ostatnim ćwierćwieczu XIX wieku, kiedy to rezydujący w Płocku gubernator płocki Tołstoj, opierając się na opinii rady powołanej przez niego do zabezpieczenia płockiej skarpy, nakazał obsadzenie jej ligustrem. Krzewy te, których głębokie ukorzenie umocniło wierzchnie warstwy gleby tumskiego wzgórza na przeszło pół wieku pokrywały skarpe od wschodniego do zachodniego krańca starego miasta, poważnie wpływając na zabezpieczenie zbroczy.

Badania nad budową geologiczną płockiej skarpy prowadziła około roku 1923 Maria Broniatowska, nauczycielka geografii Gimnazjum im. Władysława Jagiełły w Płocku, zachęcona do tych badań przez prezesa TNP dra Aleksandra Macieszę.

Badania te dotyczyły w szczególności ruchów osuwiskowych, związanych, używając terminu tego opracowania, z „pstrymi iłami mioceni-skimi”, których „tłustość” powodowała według autorki główne ruchy warstw geologicznych.

Badaczem, który poświęcił szczególnie dużo pracy skarpie płockiej był znany w Płocku geograf, zajmujący się specjalnie geologią i archeologią Kazimierz Gelinek, wieloletni członek TNP, również nauczyciel geografii wspomnianego gimnazjum.

Gelinek poświęcił osuwiskom płockim kilka publikacji, wyniki badań referował też w Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Na odbytej w latach trzydziestych konferencji inżynierów zorganizowanej w Towarzystwie

Naukowym Płockim z inicjatywy jego prezesa dra Aleksandra Macieszy wywody Kazimierza Gelineka stanowiły podstawę prowadzonych narad.

Likwidacją osuwisk i praktycznym zabezpieczeniem skarpy zajmowali się w okresie ostatnich kilkunastu lat przed wybuchem drugiej wojny światowej prawie wszyscy architekci magistratu, zwani podówczas inżynierami miejskimi.

Szczególnie problemem osuwisk zagrażających w centralnej części parku „Za tumem” zajmował się w okresie przed pierwszą wojną światową inżynier Zawadzki, a następnie inżynier Rybołowicz którym miasto zawdzięcza dobrze wykonaną, do dziś skuteczną zaporę w środkowej części wzgórza tumskiego.

Przed przystąpieniem do budowy nowego mostu badania nad warunkami geologicznymi skarpy płockiej grożącej osuwiskami prowadził prof. dr inż. Jan Michał Grubecki (członek TNP od roku 1936). Przeprowadzone w wyniku tych badań ustalenia z zakresu stratygrafii i mechaniki gruntów stanowiły podstawę sposobu fundamentowania mostu od strony miasta.

W roku 1956 Przewodniczący Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka (obecnie Komisji Badań Naukowych TNP) zwrócił się do prof. Grubeckiego o przeprowadzenie badań budowy geologicznej całego głównego odcinka skarpy od mostu do zachodniego krańca starego miasta. Profesor Grubecki przy pomocy obozu wakacyjnego studentów przeprowadził badania metodą elektrooporową, ustalając układy stratygraficzne skarpy od jej podnóża do korony.

Mocny głos w obronie skarpy płockiej zabrzmiał na odbytej 25 kwietnia 1970 r. sesji TNP (Płock w Polsce Ludowej w latach 1945—1970). Mgr Tadeusz Taworski zasłużony dyrektor (położonego we wschodniej części skarpy) płockiego ogrodu zoologicznego, wygłosił przemówienie poświęcone pilnemu problemowi zabezpieczenia przez osuwiska całego zbrocza.

Na specjalną uwagę zasługują też prace podjęte na zlecenie ówczesnego wiceprzewodniczącego Prezydium MRN obecnego prezesa TNP dra inż. Jakuba Chojnackiego. Prace te wykonane na koronie środkowej części wzgórza przynajmniej na kilka lat zmniejszyły erozyjne działanie wód deszczowych.

Dzieje prac nad zabezpieczeniem skarpy płockiej, dotyczące ostatniego dwudziestolecia zostały opracowane szczegółowo przez doc. dra hab. Lecha Wysokińskiego. Nie wymagają przeto omówienia w tej skromnej notatce, mającej na celu uchronienie od zapomnienia działań podejmowanych w przeszłości nad rozeznaniem osuwisk i zabezpieczeniem płockiej skarpy, w których wiodącą rolę odgrywało Towarzystwo Naukowe Płockie.